

УДК 343.98:343.347

Калиновська О. І. – ад'юнкт Національної академії внутрішніх справ, м. Київ; ORCID 0000-0001-6448-9720

Використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним збутом наркотичних засобів

Поняття «спеціальні знання» почали застосовувати в криміналістиці, коли для вирішення питань, що стосувалися збирання, дослідження й оцінювання доказів, стали запрошувати осіб, які володіли знаннями в певній галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла. Розглянуто проблематику правильності й доцільності використання та застосування спеціальних знань і навичок спеціалістів та експертів, яких залучають до розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів. Виокремлено основні форми використання та застосування спеціальних знань, сформовано перелік експертиз й орієнтовний перелік запитань, які слідчий ставить експерту з метою розкриття кримінальних правопорушень. До основних форм використання спеціальних знань належать залучення експерта для проведення експертизи та надання висновків з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери його знань (ст. 69 Кримінального процесуального кодексу України), а також консультації спеціаліста під час досудового розслідування та судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ст. 71 Кримінального процесуального кодексу України). У разі виявлення кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотиків, потреба в застосуванні спеціальних знань постає на кожному етапі кримінального провадження. Взаємодія слідчого та експерта є важливою ланкою під час збирання й оцінювання речових доказів (зразків), їх достатності та придатності для подальшого дослідження. У разі необхідності експерт-криміналіст може запропонувати слідчому залучити до огляду місця події або обшуку інших фахівців, якщо він сам не має належної кваліфікації (наприклад, відеооператора, мінера або кінолога). Експерт-криміналіст не тільки виконує завдання щодо виявлення та фіксації слідів, пов'язаних із наркотичними засобами, а й допомагає слідчому вирішувати загальні питання для встановлення всіх фактичних обставин, що характеризують об'єкт і предмет, об'єктивну та суб'єктивну сторони наркозлочину та його суб'єкта. У кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, призначення експертизи є обов'язковою і найбільш інформативною формою застосування спеціальних знань.

Ключові слова: спеціальні знання; спеціаліст; експерт; експертиза; наркотичні засоби; збут.

Постановка проблеми. На підставі результатів аналізу ранніх етапів протидії злочинності можна стверджувати, що термін «криміналістичні знання» трактували як знання з різноманітних галузей науки, ремесла, практики тощо. Досліджуючи історію криміналістики, А. В. Іщенко зазначає, що криміналістичні знання використовували ще під час розслідування злочинів найдавніші державні органи. У процесі

історичного розвитку науки від криміналістичних знань відокремилися спеціальні знання, якими володіли спеціалісти певних сфер діяльності [1, с. 41].

Спеціальні знання, які використовують у межах кримінального судочинства, становлять наукове підґрунтя слідчої та судової діяльності. Чітке визначення мети їх застосування на кожній стадії кримінального процесу є важливим для правильного розуміння функцій і повноважень осіб, які застосовують ті чи ті види знань у передбачених законом процесуальних формах.

Використання в кримінальному судочинстві спеціальних знань зумовлено не тільки браком необхідних знань у слідчого, прокурора та судді, а й процесуальними вимогами, згідно з якими їх реалізацію покладено на визначених законом осіб. Під час виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним збутом наркотичних засобів, постає низка питань, що потребують вирішення за допомогою спеціальних знань у різних галузях науки, техніки, ремесел. Використання їх є доцільним не тільки під час проведення експертизи, а й у процесі допиту, обшуку й інших слідчих (розшукових) дій. Насамперед це стосується своєчасного встановлення того, чи належить до заборонених для вільного обігу наркотичних, психотропних речовин виявлена речовина, чи її вид і кількість відповідають ознакам кримінального правопорушення, що надає можливість вчасно розпочати кримінальне провадження та в стислі строки провести досудове розслідування [2].

Залучення експерта і проведення судової експертизи регламентують Закон України «Про судову експертизу» [3], Кримінальний процесуальний кодекс (КПК) України [4], Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [5], а також інші нормативно-правові акти. Згідно з чинним законодавством України, експертизу проводить експерт, який володіє спеціальними знаннями, для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження. До спеціальних знань належать будь-які знання й уміння об'єктивного характеру, отримані під час вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи, що відповідають сучасному науковому та практичному рівням [6, с. 113–114].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти використання спеціальних знань під час розслідування злочинів у сфері обігу наркотичних засобів були предметом дослідження О. А. Вовчанської, О. В. Бочкового, Н. А. Запорощенко, О. В. Іванової, В. В. Коваленка, І. І. Когутича, Н. М. Косміної,

М. В. Кривоноса, Н. М. Прокопенко, О. А. Рівчаченко, А. П. Сакаля, Д. Ю. Стригуна, Л. Є. Числової та ін.

Перше визначення поняття «спеціальні знання» в науковій літературі було запропоноване О. О. Ейсманом 1973 року. Дослідник вважав, що спеціальними знаннями володіє обмежене коло спеціалістів, які мають відповідну професійну підготовку [7, с. 359]. Згодом, 1984 року, О. О. Ейсман включив у структуру зазначеного поняття категорії «досвід і навички» [8, с. 348]. Цю позицію обстоювали такі науковці, як Т. В. Авер'янова, Р. С. Белкін, А. А. Джуманбетова, Є. В. Додін, О. В. Константінов, П. А. Лупинська, О. Р. Россинська, В. В. Семенов, В. М. Тертишник, А. Ю. Ушаков та ін. Спеціальні знання В. К. Лисиченко і В. В. Циркаль визначають як не загальновідомі в судочинстві науки, технічні та практичні знання, а як набуті внаслідок професійного навчання чи роботи за окремою спеціальністю особою, залученою як спеціаліст чи експерт з метою сприяння слідству або суду для з'ясування обставин справи чи надання висновку з питань, для вирішення яких потрібне їх застосування [9, с. 23]. Тобто найповніше охоплює структуру спеціальних знань формула «знання–вміння–навички–досвід».

Правильно застосована і використана форма спеціальних знань є складовою отримання успіху під час проведення досудового розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Метою статті є визначення основних форм використання та застосування спеціальних знань, завдань, які покладено на експерта-криміналіста під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним збутом наркотичних засобів.

Виклад основного матеріалу. Незаконний обіг наркотичних засобів схематично розглядають як сукупність декількох технологічно взаємозалежних стадій. Науковці пропонують декілька поглядів на ланцюг незаконного наркообігу. Деякі дослідники поділяють незаконний обіг наркотичних засобів на: культивування – виробництво – торгівлю з метою отримання прибутку. Зокрема, В. А. Тимошенко, В. Б. Івасенко, М. С. Хруппа зазначають про виробництво – транспортування (доставлення) – збут наркотичних засобів [10, с. 13; 11, с. 27]. Тобто обов'язковим елементом у ланцюгу наркообігу є ланка збуту. Збут виникає та розвивається як соціальне явище, має системний характер, його кінцевий результат – досягнення поставленої мети щонайменше двома особами (збувачем і покупцем). Виокремлено дві форми організації збуту наркотичних засобів:

– стихійну – збувач не пов'язаний з наркобізнесом;

– організовану – реалізують в організованій групі чи злочинній організації (наркобізнесі).

У кримінальних провадженнях про незаконний обіг наркотичних засобів для дослідження об'єктів завжди постає необхідність у застосуванні спеціальних знань, оскільки вони утворюють доказову базу. До основних форм використання спеціальних знань належать консультації спеціаліста під час досудового розслідування й судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ст. 71 КПК України), і залучення експерта для проведення експертизи та надання висновків з питань, які виникають під час кримінального провадження і стосуються сфери його знань (ст. 69 КПК України).

З метою забезпечення належної ефективності проведення окремих слідчих (розшукових) дій бажано забезпечити участь спеціаліста. Важливо, щоб спеціаліст мав не лише спеціальні знання в певній галузі, а й достатні навички їх застосування на практиці. Найчастіше до участі в слідчих діях залучають експерта-криміналіста (спеціаліста) – співробітника експертно-криміналістичних підрозділів, що має відповідну криміналістичну підготовку, з метою використання його спеціальних знань у збиранні та фіксації слідів на місці вчинення злочину.

У разі виявлення кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, необхідність застосування спеціальних знань постає майже на кожному етапі кримінального провадження. Наприклад, під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій спеціаліст бере участь у поміченні коштів спеціальною хімічною речовиною, згодом – під час здійснення обшуку в підозрюваного в незаконному обігу наркотичних засобів; експерт-криміналіст (спеціаліст) застосовує науково-технічні засоби та прийоми для виявлення і фіксації об'єктів (речових доказів), допомагає слідчому здійснити попереднє дослідження, сформулювати припущення щодо ймовірності походження виявлених засобів, об'єктів з метою визначення в них ознак і властивостей, що мають доказове значення в кримінальному провадженні. Також експерт-криміналіст (спеціаліст) допомагає слідчому скласти протокол проведення слідчої (розшукової) дії, консультує щодо специфічних термінів, які використовують для опису наркотичних засобів, окремих видів прекурсорів і реагентів, проміжних, кінцевих продуктів, інших слідів, речових доказів, що були виявлені, допомагає скласти фрагменти протоколу, у яких ідеться про виявлені носії слідів із зазначенням їх розташування, способів фіксації, вилучення, використаної криміналістичної техніки, які дають змогу згодом ідентифікувати їх шляхом направлення на судову

криміналістичну експертизу. Взаємодія слідчого й експерта-криміналіста є важливою ланкою під час збирання та оцінювання речових доказів (зразків) їх достатності й придатності для подальшого дослідження. У разі необхідності експерт-криміналіст може запропонувати слідчому залучити до огляду місця події або обшуку інших фахівців, якщо він не має належної кваліфікації (наприклад, відеооператора, мінера або кінолога). Тобто експерт-криміналіст не тільки виконує завдання з виявлення та фіксації слідів, пов'язаних із наркотичними засобами, а й допомагає слідчому вирішувати загальні питання, спрямовані на встановлення всіх фактичних обставин, які характеризують об'єкт і предмет, об'єктивну та суб'єктивну сторони наркозлочину, його суб'єкта. Експерт-криміналіст має право вимагати від слідчого занесення до протоколу зауважень і заяв, пов'язаних із виявленням, фіксацією та вилученням доказів.

Під час обшуку експерт-криміналіст допомагає слідчому в пакуванні предметів і речей, які підлягають вилученню. Сипкі об'єкти упаковують в окрему тару (флакони, пробірки, пакетики з поліетилену), а рідкі (настої, екстракти) – у скляний посуд зі щільним корком, опечатують, скріплюють підписами учасників слідчої (розшукової) дії, а потім за постановою слідчого передають на ретельне дослідження.

У процесі допиту в розслідуванні злочинів, пов'язаних із незаконним збутом наркотичних засобів, спеціаліст може допомогти:

- інтерпретувати відомості, що повідомляє допитуваний, який оперує в показаннях спеціальними термінами;
- правильніше сформулювати питання, розробити план допиту;
- точно оцінити спеціальні правила;
- зібрати дані, які можуть стати необхідними для проведення експертизи, а також сформулювати відповідне експертне завдання;
- запобігти дачі неправдивих показань щодо поставлених питань;
- об'єктивно й точно зафіксувати показання допитуваного [12].

У кримінальних провадженнях, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, призначення експертизи є обов'язковою та найбільш інформативною формою застосування спеціальних знань. Судову експертизу призначають та проводять з метою встановлення належності досліджуваних об'єктів і матеріалів до певної групи наркотиків, згідно з Переліком наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, складеного відповідно до законодавства й міжнародних зобов'язань України і затвердженого Постановою Кабінету

Міністрів України від 6 травня 2000 року № 770 [13], які мають значення для розслідування кримінального правопорушення. Експертизи слід проводити на первинному етапі, оскільки деякі наркотичні засоби синтетичного походження мають властивості видозмінюватися, якщо їх зберігати не в належних умовах [14, с. 124; 15, с. 88].

Під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним збутом наркотичних засобів, криміналісти вважають за доцільне призначати різні види експертиз, проте їх напрями та вичерпний перелік у сучасній криміналістиці цілком ще не сформовано. Так, у злочинах у сфері незаконного обігу наркотичних засобів Н. А. Запорощенко пропонує проводити судово-хімічну, судово-наркологічну, судово-психіатричну, психолого-психіатричну експертизи, у низці випадків можуть бути призначені й криміналістичні експертизи: трасологічна, дактилоскопічна, почеркознавча [16, с. 178–183]; М. В. Салтевський – криміналістичну, судово-медичну, хімічну, судово-фармакологічну, агротехнічну, психіатричну [17, с. 372]; М. І. Скригонюк – наркологічні, криміналістичні, хімічні, ботанічні, медичні, психіатричні [18, с. 369]; В. Ю. Шепітько – наркотичних засобів, судово-фармакологічну, агротехнічну, судово-ботанічну, хіміко-технологічну, медико-наркологічну, судово-психіатричну [19, с. 373]; О. А. Рівчаченко – криміналістичну експертизу матеріалів, речовин та виробів; дактилоскопічну експертизу; криміналістичну почеркознавчу експертизу; медичну судово-імунологічну експертизу; трасологічну експертизу; експертизу комп'ютерної техніки і програмних продуктів; експертизу матеріалів і засобів звукозапису; стосовно особи: судово-наркологічну, судово-психіатричну експертизи [14, с. 165–166].

Висновки. З огляду на викладене, доходимо висновку, що під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним збутом наркотичних засобів, можуть призначати такі експертизи: криміналістичну експертизу матеріалів, речовин і виробів; дактилоскопічну; криміналістичну почеркознавчу; медичну судово-імунологічну; трасологічну; експертизу комп'ютерної техніки та програмних продуктів; експертизу матеріалів і засобів звукозапису; судово-ботанічну; медичну судово-імунологічну; судово-психіатричну; судово-наркологічну та інші, перелік яких визначено в Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [5].

З метою отримання вмотивованого висновку про виявлені та вилучені об'єкти їх направляють до експертно-криміналістичного підрозділу. Під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, призначають фізико-хімічну, судово-фармакологічну, агротехнічну, судово-ботанічну,

хіміко-технологічну, медико-наркологічну експертизи тощо. Також можуть бути призначені й інші експертизи залежно від вилучених речовин. З огляду на специфіку деяких наркотичних засобів, що можуть змінювати хімічний склад унаслідок неналежних умов зберігання чи транспортування, експертизу призначають на первинному етапі розслідування. Безпосередньо вивчення та дослідження цих речовин буде здійснювати експерт, оскільки його процесуальне становище відрізняється від спеціаліста, який надає консультації і технічну допомогу під час досудового й судового розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іщенко А. В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень : монографія / А. В. Іщенко ; за ред. І. П. Карасюка. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 359 с.
2. Експертиза у судочинстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/74873/pravo/ekspertizi_u_sudochinstvi_ukrayini. – Назва з екрана.
3. Про судову експертизу [Електронний ресурс] : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4038-12>. – Назва з екрана.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.
5. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [Електронний ресурс] : наказ Міністерства юстиції України від 8 січ. 1998 р. № 53/5. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. – Назва з екрана.
6. Шепітько В. Ю. Довідник слідчого / В. Ю. Шепітько. – Вид. 4-те, переробл. і доповн. – Харків : Одиссей, 2013. – 232 с.
7. Криміналістика / отв. ред. С. П. Митричев [и др.]. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Юрид. лит., 1973. – 536 с.
8. Криміналістика / под ред. И. Ф. Пантелеева, Н. А. Селиванова. – М. : Юрид. лит., 1984. – 398 с.
9. Лисиченко В. К. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике : учеб. пособие / В. К. Лисиченко, В. В. Циркаль. – Киев : Высш. шк., 1987.
10. Тимошенко В. А. Наркобізнес: національна та міжнародна протидія новим викликам : монографія / В. А. Тимошенко. – Київ : Атіка, 2006. – 456 с.
11. Хруппа М. С. Кримінологічне поняття наркобізнесу / М. С. Хруппа // Право України. – 1993. – № 4. – С. 25–27.
12. Боднар В. С. Особливості використання спеціальних знань при проведенні допиту в розслідуванні злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів / В. С. Боднар, М. В. Кривонос // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип. 5. – Т. 4. – С. 40–45.
13. Перелік наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 трав. 2000 р.

№ 770. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>. – Назва з екрана.

14. Рівчаченко О. А. Розслідування незаконних дій з обладнанням для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів [Електронний ресурс] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / [О. А. Рівчаченко. – Київ, 2016. – 261 с. – Режим доступу: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/1438>. – Назва з екрана.

15. Діяльність підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків з виявлення та ліквідації підпільних нарколабораторій : посібник / [М. С. Хруппа, Д. Й. Никифорчук, В. А. Семенюк та ін.] ; за заг. ред. М. С. Хруппи. – Київ : Нац. акад. внутр. справ України, 2004. – 192 с.

16. Запорощенко Н. А. Розслідування організації або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Н. А. Запорощенко. – Київ, 2011. – 281 с.

17. Салтєвський М. В. Криміналістика : підручник. У 2 ч. Ч. 1 / М. В. Салтєвський. – Харків : Консум, 2000–2001. – 528 с.

18. Скригонюк М. І. Криміналістика : навч. посіб. / М. І. Скригонюк. – Київ : Київ. ун-т, 2004. – 518 с.

19. Керівництво з розслідування злочинів : наук.-практ. посіб. / [В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. – Харків : Одиссей, 2009. – 960 с.

REFERENCES

1. Ishchenko, A.V. (2003). *Metodolohichni problemy kryminalistychnykh naukovykh doslidzhen [Methodological problems of forensic scientific researches]*. I.P. Karasiuk (Eds.). Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav Ukrainy [in Ukrainian].

2. Ekspertyza u sudochynstvi [Expertise in legal proceedings]. (n.d.). *pidruchniki.com*. Retrieved from http://pidruchniki.com/74873/pravo/ekspertizi_u_sudochinstvi_ukrayini [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy "Pro sudovu ekspertyzu": vid 25 liut. 1994 r. No. 4038-XII [Law of Ukraine "On Forensic Examination" from February 25, 1994, No. 4038-XII]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=4038-12> [in Ukrainian].

4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). *zakon0.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].

5. Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy "Instruktsiia pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen": vid 8 sich. 1998 r. No. 53/5 [Order of the Ministry of Justice of Ukraine "Instruction on appointing and conducting forensic examinations and expert studies" from January 8, 1998, No. 53/5]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> [in Ukrainian].

6. Shepitko, V.Yu. (2013). *Dovidnyk slidchoho [Investigator's Guide]* (4th ed., rev.). Kharkiv: Odisei [in Ukrainian].

7. Mitrichev, S.P. (et al.). (Eds.). (1973). *Kriminalistika [Forensics]* (2nd ed., rev.). Moscow: Yurid. lit. [in Russian].

8. Panteleev, I.F., & Selivanov, N.A. (Eds.). (1984). *Kriminalistika [Forensics]*. Moscow: Yurid. lit. [in Russian].

9. Lisichenko, V.K., & Cirkal, V.V. (1987). *Ispolzovanie specialnyh znaniy v sledstvennoi i sudebnoi praktike [Use of special knowledge in investigative and judicial practice]*. Kiev: Vyssh. shk. [in Russian].

10. Tymoshenko, V.A. (2006). *Narkobiznes: natsionalna ta mizhnarodna protydia novym vyklykam [Drug business: national and international counteraction to new challenges]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].

11. Khruppa, M.S. (1993). Kryminolohichne poniattia narkobiznesu [Criminological concept of drug trafficking]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 4, 25-27 [in Ukrainian].

12. Bondar, V.S., & Kryvonos, M.V. (2017). Osoblyvosti vykorystannia spetsialnykh znan pry provedenni dopytu v rozsliduvanni zlochyniv u sferi obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn, yikh analogiv ta prekursoriv [Features of the use of special knowledge during interrogation in the investigation of crimes in the area of circulation of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogs and precursors]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, Scientific Bulletin of the Kherson State University*, 5, 40-45 [in Ukrainian].

13. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Perelik narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn i prekursoriv": vid 6 trav. 2000 r. No. 770 [Regulation of the Cabinet of Ministers of Ukraine "List of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors" from May 6, 2000, No. 770]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF> [in Ukrainian].

14. Rivchachenko, O.A. (2016). Rozsliduvannia nezakonnnykh dii z obladnanniam dlia vyhotovlennia narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn ta yikh analogiv [Investigation of illegal actions with equipment for the manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances and their analogues]. *Candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/1438> [in Ukrainian].

15. Khryppa, M.S., Nykyforchuk, D.Y., & Semeniuk, V.A. (et al.). (2004). *Diialnist pidrozdiliv po borotbi z nezakonnym obihom narkotyktiv z vyjavlennia ta likvidatsii pidpilnykh narkolaboratorii [Activities of units for combating illicit drug trafficking to detect and eliminate underground drug laboratories]*. M.S. Khryppa (Eds.). Kyiv: Nats. akad. vnutr. sprav Ukrainy [in Ukrainian].

16. Zaporoshchenko, N.A. (2011). Rozsliduvannia orhanizatsii abo utrymannia mistis dlia nezakonnogo vzhyvannia, vyrobnytstva chy vyhotovlennia narkotychnykh zasobiv, psykhotroynykh rehovyn abo yikh analogiv [Investigation of the organization or retention of places for the illicit use, production or manufacture of narcotic drugs, psychotropic substances or their analogues]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

17. Saltevskiy, M.V. (2000-2001). *Kryminalistyka [Criminalistics]*. (Vols. 1-2). Kharkiv: Konsum [in Ukrainian].

18. Skryhoniuk, M.I. (2004). *Kryminalistyka [Criminalistics]*. Kyiv: Kyiv. un-t [in Ukrainian].

19. Shepitko, V.Yu., Konovalova, V.O., & Zhuravel, V.A. (et al.). (2009). *Kerivnystvo z rozsliduvannia zlochyniv [Crime Investigation Manual]*. V.Yu. Shepitko (Eds.). Kharkiv: Odissei [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 05.04.2018

Kalynovska O. – Postgraduate Student of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine; **ORCID 0000-0001-6448-9720**

Use of Special Knowledge during the Investigation of Crimes Related to the Illicit sale of Drugs, Psychotropic Substances and Analogues

The definition of "special knowledge" first appeared in criminology when solutions for challenges regarding collection, examination and evaluation of evidence required involvement of experts with special knowledge in special areas including science, crafts and art. Special knowledge is identified as objective knowledge and skills obtained as a result of higher professional training, research activity, practical experience complying with current theoretical and practical requirements and standards. This article provides analysis of reasonability and appropriateness of specialists and experts' knowledge to be used in the process of investigating crimes related to illegal distribution of narcotic drugs. Key forms of special knowledge use are distinguished with provision of full list of examinations and indicative list of questions referred to the expert by investigator in order to complete the investigation. The main forms of special knowledge use include the involvement of an expert for conducting an expert examination and giving opinions on questions arising during the criminal proceedings and relating to his field of knowledge (Art. 69 of the Criminal Procedural Code of Ukraine) and expert consultations during the pre-trial investigation and trial, requiring appropriate specialist knowledge and skills (Art. 71 of the Criminal Procedural Code of Ukraine). When detecting criminal offenses related to the sale of drugs, the application of special knowledge occurs at almost every stage of criminal proceedings. For example, during a search of an apartment in a suspected drug trafficker, an expert-criminalist (specialist) applies scientific and technical tools and techniques for detecting and fixing objects, assisting the investigator to carry out a preliminary study and assumptions about the probability of origin of the detected substances, objects from the purpose of identifying in them the features and properties that have probative value in the criminal proceedings. Also, an expert-criminalist (specialist) helps the investigator to draw up a protocol for conducting an investigative (search) action, advises on the specific terms used in the description of drugs, certain types of precursors and reagents, intermediate and final products and other traces and material evidence that have been discovered, helps to make fragments of the protocol in which it is a question of detected carriers of tracks, with indication of their location, fixation methods and seizure, used forensic technology, which enable to identify them by referring to a forensic examination. Interaction of the investigator and expert is an important part in collecting and evaluating material evidence (samples) of their sufficiency and suitability for further research. If necessary, a forensic expert can offer the investigator to involve other specialists in the crime scene examination and search he does not have the proper qualification (for example, the video operator, demining team or K-9 team members etc). Therefore, the criminologist not only solves the problems of detecting and fixing the traces of narcotic drugs, but also helps the investigator to solve general problems aimed at establishing all the factual circumstances that characterize the object and object, the objective and subjective factors, the dangers of the indicated drug offense and its subject. Therefore, examination is an obligatory and the most informative way of special knowledge to be used in criminal proceedings regarding the illegal distribution of narcotic drugs.

Keywords: special knowledge; specialist; expert; expertise; narcotic drugs; dissemination.